

573

UDENRIGSMINISTERIET

Medlemmerne af Folketingets Europaudvalg
og deres stedfortrædere

Asiatisk Plads 2
DK-1448 København K
Tel. +45 33 92 00 00
Fax +45 32 54 05 33
E-mail: um@um.dk
Telex 31292 ETR DK
Telegr. adr. Etrangeres
Girokonto 300-1806

Bilag
1

Journalnummer
400.C.2-0

Kontor
EUK

27. februar 2004

Med henblik på mødet i Folketingets Europaudvalg 3. marts 2004 – dagsordenspunkt rådsmøde (konkurrenceevne) den 11. marts 2004 – vedlægges Videnskabsministeriets reviderede notat om de punkter, der forventes optaget på dagsordenen.

P. H. Olsen

Samlenotat til Folketingets Europaudvalg med henblik på møde i Rådet (Konkurrenceevne (det indre marked, industri, forskning) den 11. marts 2004

- Forskningsdelen

Indhold

side

Pkt. 8	Kommissionens meddelelse "Europa og grundforskningen"	2
	- Rådskonklusioner	
Pkt. 9	Rumspørgsmål	
	- Hvidbog om rumpolitik	9
	= Udveksling af synspunkter	
	- GMES	13
	= Udveksling af synspunkter	

26. februar 2004

VTUF0070

**Ministeriet for Videnskab,
Teknologi og Udvikling**

Bredgade 43

1260 København K

Telefon 3392 9700

Telefax 3332 3501

E-post vtuv@vtu.dk

Netsted www.vtu.dk

CVR-nr. 1680 5408

Sagsnr. 700

Dok-id 264001

Center for Analyse og Politik

Lone Heyde

Telefon 3392 9713

Telefax 3311 3620

E-post lhe@vtu.dk

8. Kommissionens meddelelse "Europa og grundforskningen"

KOM(2004) 9 endelig

– Rådskonklusioner

Resumé:

Kommissionens meddelelse "Europa og grundforskningen" har karakter af et debatoplæg. Meddelelsen indeholder en kortfattet analyse af situationen for grundforskningen i USA og Europa. Analysen konkluderer, at Europa har såvel forudsætningerne for som potentialet til at blive førende inden for grundforskning, men at nationalt orienterede støtteprogrammer og manglende europæisk samarbejde udgør en væsentlig hindring for, at Europa kan opnå denne position. Kommissionen foreslår derfor en række initiativer til fremme af grundforskningen i Europa, herunder at indføre en støtteordning for enkelte forskergruppers forskningsprojekter, at øge bevillingerne til grundforskning samt at videreføre og styrke eksisterende aktiviteter som f.eks. støtte til forskningsinfrastruktur og udvikling af menneskelige ressourcer.

Ministeriet for Videnskab,
Teknologi og Udvikling

1. Baggrund

På Rådsmødet (Konkurrenceevne) d. 22. september 2003 blev Kommissionen opfordret til at fremlægge sine synspunkter på spørgsmålet om grundforskning i Europa. Formålet med meddelelsen er at bidrage til debatten om dette emne og være med til at fremme drøftelserne på politisk niveau. Debatten om grundforskning er et led i bestræbelserne på at virkeliggøre et europæisk forskningsrum, men har også betydning i relation til Barcelona-målsætningen.

2. Meddelelsens indhold

Meddelelsen indeholder en kortfattet karakteristik af grundforskningen og dens betydning, en analyse af hovedtrækkene i situationen for grundforskning i USA og Europa og på europæisk plan, samt forslag til hvordan man fremover styrker præstationerne i europæisk grundforskning, så den bedre kan udfylde sin rolle i det europæiske forskningsrum.

Grundforskningen og dens betydning

Meddelelsen redegør kort for forskellige definitioner af begrebet grundforskning, inden man lægger sig fast på karakteristikken forskning, der udføres uden direkte forbindelse til en given anvendelse, og som – om ikke udelukkende, så dog først og fremmest – udføres for at udvide den viden vi har.

Det påpeges, at grundforskning pr. tradition anses for at være en offentlig opgave, og der fremføres en række argumenter for fortsat offentlig støtte til grundforskningen:

- Grundforskningens virkninger på konkurrenceevne, vækst og velfærd
- Grundforskningen bliver stadig dyrere som følge af stigende udgifter til udstyr og anlæg og stadig mere komplekse forskningsområder.
- Forskningsresultaterne har karakter af "offentligt gode", dvs. at der principielt bør være fri adgang til dem, hvilket lettest sikres gennem offentlig finansiering.

Situationen i USA og i Europa

USA

I USA udføres grundforskning hovedsagelig af universiteterne, hvoraf en gruppe på 150 forskningsuniversiteter udgør kernen i forskningssystemet.

En stor del af finansieringen kommer fra store forbundsstatslige organer for forskningsstøtte, først og fremmest National Science Foundation (NSF), men også den private sektor yder en betydelig støtte til grundforskningen i USA.

Ministeriet for Videnskab,
Teknologi og Udvikling

Offentlig støtte ydes i reglen som enkeltbevillinger til bestemte projekter. Konkurrencen om midler forskergrupperne imellem stimulerer kvaliteten af forskningen, hvilket ses som en af det amerikanske forskningssystemets styrker. En af systemets væsentligste svagheder, er forskernes usikre vilkår, der skyldes, at de til stadighed skal søge midler til at finansiere deres forskning.

Europa

I Europa foregår det meste af grundforskningen på universiteterne, hvor den finansieres dels af universiteternes grundbevillinger og dels af eksterne – fortrinsvis offentlige – kilder.

Flere europæiske lande har store nationale forskningsorganisationer, hvor grundforskning typisk finansieres med faste årlige bevillinger til de forskellige laboratorier og institutter, eller som flerårige (tematiske) programmer. Endvidere findes der i flere europæiske lande organisationer, som finansierer forskning – især grundforskning – på universiteterne og i forskningsorganisationerne, ofte gennem enkeltbevillinger til bestemte projekter.

Den private sektor i Europa udfører stort set ikke grundforskning. Virksomhedernes forskningsaktiviteter koncentrerer typisk omkring målforskning og udvikling.

Den amerikanske og den europæiske indsats er tilsyneladende af sammenligneligt omfang, men resultat- og præstationsmæssigt er der tydelige forskelle. Europa er førende hvad angår publikationsmængde, men amerikanske forskere citeres ca. 1/3 mere. Det er især på de områder af grundforskningen, som forventes at få særlig stor betydning for konkurrenceevnen, at amerikanske forskere fører markant.

Europa har en række forskningsmæssige fordele, især inden for grundforskningen:

- Kvaliteten af det europæiske uddannelsessystem
- Meget høj kvalitet i et stort antal forskergrupper ved europæiske universiteter
- Ekspertisecentre på næsten alle fagområder
- Stærke grundforskningstraditioner.

Men der er også en række tydelige svagheder:

- Ikke tilstrækkelig konkurrence på europæisk niveau mellem forskerne
- Manglende samarbejde om og samordning af aktiviteterne fordi programmer og støttesystemer er nationalt orienterede
- Manglende kritisk masse i projekterne fordi videncentrene er forholdsvis få og små.

Konsekvensen er, at Europa som forskningsmiljø er mindre tiltrækkende for forskerne både fra tredjelande og fra Europa end USA.

Grundforskningen i Europa udføres og finansieres fortrinsvis inden for det enkelte lands grænser, og har hidtil hørt hjemme under den nationale kompetence. På europæisk plan udføres grundforskningen dels som led i forskellige mellemstatslige samarbejdsorganisationers aktiviteter, f.eks. CERN, ESO, EMBO og EMBL og European Science Foundation, dels under EU.

Ministeriet for Videnskab,
Teknologi og Udvikling

EU's rammeprogramms støtte til grundforskning er begrænset. Dels er der kun i begrænset omfang afsat særlige midler specifikt til grundforskning og dels styres programmernes hovedperspektiv af anvendelsesorienterede mål.

Fremtidsudsigter og initiativer

Meddelelsen konkluderer, at der er behov for en indsats på flere plan, hvis Europa skal udnytte sit videnskabelige potentiale og sine intellektuelle ressourcer til gavn for økonomi og samfund. Kommissionen påtænker at foreslå, at en af hovedlinierne i EU's fremtidige forskningspolitiske indsats bliver:

- At indføre en støtteordning for enkelte forskergrupperes forskningsprojekter
- At øge bevillingerne til grundforskning.

Imidlertid vil en ny finansieringsmekanisme ikke være tilstrækkelig til at løse alle Europas problemer med grundforskningen. Der vil være behov for at iværksætte og kombinere andre tiltag, og at videreføre og styrke eksisterende aktiviteter eksempelvis:

- Øget europæisk støtte til forskningsinfrastruktur og støtte til oprettelse af ekspertisecentre
- Øget støtte til udvikling af de menneskelige ressourcer, forskeruddannelse og forskerkarrierer
- Støtte til samarbejde og etablering af netværk
- Bedre samordning af nationale aktiviteter, politikker og programmer.

Udkast til Rådskonklusioner

Rådet hilser Kommissionens meddelelse velkommen, idet Rådet bl.a. tager resultaterne fra symposiet i Dublin i februar 2004 om grundforskningen i Europa i betragtning. Det blev på symposiet bl.a. efterlyst et europæisk initiativ, der kunne fremme den højeste kvalitet i grundforskningen, nemlig etableringen af en ny organisation, som skulle kunne give bevillinger til individuelle forskerteams på konkurrencevilkår, idet det pointeres, at administrationen af bevillingerne skal være ubureaukratisk.

Rådet erkender, at der er behov for at skabe et mere attraktivt klima for at udvikle de videnskabelige karrierer i Europa; at grundforskning spiller en nøglerolle for uddannelse af forskere; at der er behov for at stimulere forskning af verdensklasse inden for et bredt felt af sektorer og discipliner, herunder samfundsvidenskab og humaniora i Europa. Dette skal ske ved anvendelse af passende mekanismer, herunder at man skal opmuntre til mere konkurrence i videnskabsdrevet forskning på europæisk plan.

Rådet erkender videre behovet for at forbedre industriens udnyttelse af resultater fra grundforskningen, og for – på frivillig basis – at koordinere ressourcer, initiativer og instrumenter samt at opmuntre til samarbejde med de bedste i verden med henblik på at styrke grundforskningen på europæisk plan og at tilføre merværdi til eksisterende nationale initiativer, hvor det er muligt.

Rådet anerkender behovet for, at man i forbindelse med forberedelsen af næste rammeprogram for forskning, undersøger mulighederne for at skaffe særlig finansiering til grundforskning af højeste kvalitet, samtidig med at der opretholdes en passende balance med andre forskningsprioriteringer og aktiviteter inden for forskning, teknologisk udvikling og innovation.

Ministeriet for Videnskab,
Teknologi og Udvikling

Rådet noterer sig, at Kommissionen har til hensigt i maj 2004 at fremlægge et initiativ om operationelle mekanismer, som skal tilføje ekstra værdi til eksisterende nationale initiativer og tilvejebringe en europæisk dimension med det formål at forstærke kreativiteten og den højeste kvalitet i europæisk grundforskning. Dette skal gøres ved at opmuntre til mere konkurrence på højeste plan blandt individuelle forskerteams samtidig med at samarbejdet mellem nationale programmer fremmes.

3. Europa-Parlamentets udtalelse

Europa-Parlamentets udtalelse foreligger endnu ikke.

4. Høring i Danmark

Meddelelsen har været sendt i høring og der er modtaget følgende synspunkter:

Aalborg Universitet (AAU) er positivt indstillet over for Kommissionens tanker om grundforskningen, men advarer imod risikoen for yderligere bureaukratisering og centralisering. AAU kan ikke anbefale, at midlerne til et europæisk forskningsråd tages fra de nationale forskningsbevillinger, og peger ligeledes på, at midlerne bør være mere eller mindre frie forskningsmidler, der ikke går til afgrænsede forskningsområder.

Aarhus Universitet finder det positivt, at Kommissionen påtænker at foreslå en forøgelse af bevillingerne til grundforskning, idet man går ud fra, at et sådant initiativ også vil omfatte samfundsvidenskab og humaniora.

Akademikernes Centralorganisation (AC) finder det positivt, at Kommissionen tager initiativ til at fremme grundforskningen i Europa. AC ser positivt på initiativet om oprettelse af et europæisk forskningsråd, men understreger nødvendigheden af, at der knyttes nye forskningsmidler til initiativerne, og at der sikres

enkelhed og åbenhed omkring ansøgningsprocedurer og fordelingskriterier for disse midler. AC opfatter det som en mangel ved meddelelsen, at samfundsvidenskabelig og humanistisk grundforskning ikke nævnes. Endvidere finder man konklusionen om manglende konkurrence og samarbejde i Europa tvivlsom, og bemærkningerne om for lille "kritisk masse" misvisende.

Danmarks Farmaceutiske Universitet finder det specielt positivt, at der i meddelelsen fokuseres på støtte til mere åbne og mindre bindende programmer (individual grants), betydelige nye midler til forskning, øget støtte til udvikling af forskeruddannelser og -karrierer samt støtte til samarbejde og etablering af netværk.

Danmarks Grundforskningsfond er generelt positiv overfor indholdet i Kommissionens meddelelse og de nævnte initiativer. Man finder, at europæisk grundforskning bør tilføres stærkt øgede midler, og at disse bør administreres af forskere i et administrativt enkelt og effektivt system. Fonden mener, at man bør støtte en udvikling, hvor midler til styrkelse af europæisk grundforskning bringes i samspil med nationale midler, som overbygning på nationalt støttede initiativer.

Ministeriet for Videnskab,
Teknologi og Udvikling

Danmarks Tekniske Universitet (DTU) påpeger, at der ikke er nogen skarp adskillelse mellem grundforskning og anvendt forskning, og at de to typer forskning er afhængige af hinanden. Der må derfor skabes gode rammebetingelser for begge forskningstyper. DTU støtter etableringen af et European Research Council (ERC), hvis midler i høj grad rettes mod langsigtet forskning og i særlig grad universitetsforskning, samt at der findes en fornuftig territorieafgrænsning til den eksisterende rammeprogramform. DTU anbefaler, at ERC's støtte også kan tildeles individuelle forskergrupper uden krav om netværk samt at ERC får en størrelse og organisation, som sikrer operationalitet. Endelig peger DTU på, at det er en forudsætning for at kunne stå sig i konkurrencen om grundforskningsmidlerne, at der på nationalt niveau sikres basismidler, som gør det muligt at opretholde et højt fagligt stade og tilstedeværelse af den nødvendige infrastruktur.

Dansk Handel & Service er enig i, at den europæiske grundforskning skal fremmes, bl.a. gennem øgede bevillinger og oprettelsen af et europæisk forskningsråd. Dansk Handel & Service finder det imidlertid væsentligt, at indsatsen koncentrerer sig om forskning i hele værdikæden. Hvis EU skal leve op til målsætningen om at blive den mest konkurrencedygtige og videnbaserede økonomi i verden i år 2010, kræver det en bedre udnyttelse af grundforskningens resultater også inden for vidensservice. Der er behov for at forske i, og udnytte forskningens resultater i hele værdikæden – fra idéskabelse til salg og markedsføring. Dansk Handel & Service finder, at der er behov for en afklaring af opgavefordelingen mellem det europæiske og det nationale niveau.

De statslige, faglige forskningsråd finder, at

- Det er positivt, at grundforskning og finansieringen af denne sættes på den europæiske politiske dagsorden, og nu synes at få en mulighed for at få en markant placering i oplægget til EU's 7. rammeprogram. Grundforskning er af en natur, der i stort omfang har fordel af at foregå i et europæisk (transnationalt) regi, hvorimod de mere anvendelsesmæssige aspekter af forskning i højere grad er velegnede til nationale satsninger.

- En forøgelse af grundforskningen i EU's rammeprogrammer må ikke ske på bekostning af den nationale grundforskningsindsats.
- Alle fagområder bør være omfattet af en forøgelse af grundforskningsindsatsen.
- Forslaget om i højere grad at give individuelle bevillinger til forskere og forsker-teams bør støttes.
- Den videre implementering af de fremsatte ideer bør ske i samarbejde med aktive forskere, så der ikke udelukkende bliver tale om en bureaukratisk løsning.

Forskningscenter Risø ser gerne, at det europæiske samarbejde om grundforskning og den tilknyttede infrastruktur udbygges, og mener, at der bør afsættes yderligere midler på EU's forskningsbudget. Risø støtter generelt de i meddelelsen nævnte initiativer, idet man dog påpeger, at udviklingen af både forskningsinfrastruktur og menneskelige ressourcer har en lang tidshorizont. Man understreger betydningen af fortsat at støtte den problemorienterede, strategiske forskning.

Ministeriet for Videnskab,
Teknologi og Udvikling

IT-Universitetet i København tilslutter sig meddelelsens analyse af grundforskningens betydning. IT-Universitetet ser meget gerne, at der skabes mulighed for finansiering af grundvidenskabelige projekter fra EU, men advarer mod en skarp opdeling mellem grundvidenskabelige og anvendelsesinspirerede projekter. Ved udformningen af retningslinierne for nye programmer er det vigtigt, at det også bliver muligt at støtte små forskergrupper fra små lande og små universiteter.

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole (KVL) hilser initiativet om en drøftelse af grundforskningens plads i det europæiske rum meget velkomment, idet man peger på, at de traditionelle rammeprogrammer har haft et meget anvendelsesorienteret sigte. KVL finder det vigtigt, at der i forbindelse med etablering af et europæisk forskningsråd, også skal være plads til mindre initiativer, som ikke er så bureaukratiske at administrere. Gennemskuelighed og enklere ansøgningsprocedurer skal tilstræbes.

Københavns Universitet (KU) ser positivt på, at Kommissionen anerkender grundforskningens betydning for den økonomiske og samfundsmæssige udvikling. Man hilser den foreslåede støttemekanisme for enkelte forskere og forskningsgrupper velkommen, og støtter målsætningen om en betydelig forøgelse af den samlede forskningsstøtte. KU mener, at et europæisk forskningsråd kan være et nyttigt redskab til udformning af programmer for støtte til grundforskning, og påpeger, at der bør ske en samordning med eksisterende redskaber under rammeprogrammet, såsom støtte til forskeruddannelse, mobilitet og forskningsinfrastruktur.

Syddansk Universitet kan støtte indholdet i meddelelse i den foreliggende form.

5. Statsfinansielle og lovgivningsmæssige konsekvenser

Hvis intentionerne i meddelelsen gennemføres, må der påregnes øgede udgifter til forskning på EU's budget i de kommende år.

6. Nærhed og proportionalitet

Kommissionen anfører, at grundforskningen i Europa fortrinsvis udføres og finansieres inden for det enkelte lands grænser og hidtil har hørt hjemme under den nationale kompetence. På europæisk plan udføres grundforskningen dels som led i forskellige mellemstatslige samarbejdsorganisationer aktiviteter dels under EU. Meddelelsen konkluderer, at der er behov for en indsats på flere plan, hvis Europa skal udnytte sit videnskabelig potentiale og sine intellektuelle ressourcer til gavn for økonomi og samfund.

I lyset af ovenstående - og da der ikke er tale om en retsakt, men et debatoplæg - anses nærheds- og proportionalitetsprincippet for opfyldt.

7. Forelæggelse for Folketingets Europaudvalg

Meddelelsen har ikke tidligere været forelagt for Europaudvalget.

Ministeriet for Videnskab,
Teknologi og Udvikling

9. Rumspørgsmål

- Hvidbog om rumpolitik

- GMES

= Udveksling af synspunkter

Hvidbog om rumpolitik

Resume:

I Rådets resolution af 13. maj 2003 om udvikling af en samlet europæisk rumpolitik peges på, at det haster med konkret handling på europæisk niveau. Kommissionen opfordredes til i samarbejde med ESA at afslutte en rammeaftale før udgangen af 2003 og at fremlægge en Hvidbog for Rådet og Europa-Parlamentet.

Hvidbogen, som er udarbejdet i samarbejde med Den Europæiske Rumorganisation (ESA), blev vedtaget af Kommissionen den 11. november 2003. Hvidbogen indeholder en handlingsplan for implementeringen af en europæisk rumpolitik. Rumteknologier skal spille en nøglerolle for hurtigere økonomisk vækst, jobskabelse, konkurrenceevne samt fremme udvidelsesprocessen og bidrage til en bæredygtig udvikling, sikkerhed og forsvar. Hvidbogen anbefaler aktioner med henblik på at sikre Europas uafhængige adgang til rummet og fremme europæisk rumforskning. Kommissionen argumenterer for at øge rumindsatsen for at hindre, at Europa går tilbage som rummagt, at den rumrelaterede industri svækkes, og at afgørende viden og færdighed forsvinder permanent fra Europa.

Ministeriet for Videnskab,
Teknologi og Udvikling

1. Baggrund

Siden 1998 er der taget en række beslutninger om udarbejdelsen af en fælles strategi for europæisk rumpolitik af ministerrådene i både ESA og EU. Forhandlingerne om en rammeaftale mellem de to organisationer har stået på i et par år og er nu afsluttet med begge parter's undertegnelse af aftalen den 25. november 2003.

Med Kommissionens grønbog fra januar 2003 om en "Europæisk Rumpolitik", udarbejdet i samarbejde med ESA, blev der sat gang i en bred debat om EU's rumpolitik. Grønbogen pegede på styrkepositioner og svagheder inden for sektoren. Gennem høringer, workshops og konferencer fik alle interesserede parter lejlighed til at reagere på de i grønbogen stillede spørgsmål. Referencerammen var ikke mindst Europas konkurrencemæssige stilling i forhold til især USA, samt målet om at Europa i 2010 skal være verdens mest avancerede videnbaserede økonomi. Hvidbogen bygger på denne debat- og konsultationsproces.

Kommissionen præsenterede Hvidbogen på møde i Konkurrenceevnerådet den 26. november 2003.

2. Indhold

Hvidbogen påpeger, at der i Europa er behov for at lægge øget vægt på rumpolitik, samt at rumteknologier kan bidrage til opfyldelse af unionens politikker og målsætninger, såsom hurtigere økonomisk vækst, jobskabelse, konkurrenceevne samt fremme udvidelsesprocessen og bidrage til en bæredygtig udvikling, sikker-

hed og forsvar. I Hvidbogen opfordres alle europæiske interessenter – ESA, EU samt medlemslandene med deres nationale forskning og industri – til at mobilisere på rumområdet.

Det foreslås, at en europæisk rumpolitik bliver implementeret inden for rammerne af et flerårigt europæisk rumprogram, som fastsætter prioriteringer, målsætninger, ansvars- og rollefordeling samt årlige budgetrammer. Programmet, som omfatter forskning og teknologisk udvikling, infrastruktur og service, skal regelmæssigt vurderes og opdateres.

Det påpeges, at en europæisk rumpolitik kræver øgede finansielle ressourcer, og at de fremtidige finansielle perspektiver for Unionen bør tage højde for dette.

Såfremt man ikke udvikler en rumpolitik, peger Hvidbogen på, at Europa vil forfalde som "rummagt" og miste konkurrenceevne i og med, at man mister evnen til at udvikle og anvende en række nye teknologier.

Ministeriet for Videnskab,
Teknologi og Udvikling

Det konstateres, at der allerede i Europa er et potentiale at bygge på, herunder fungerende systemer inden for meteorologi og kommunikation, satellitnavigationsprogrammet Galileo og det forestående jordobservationssystem GMES (Global Monitoring for Environment and Security).

Ligeledes peges på, at øget internationalt samarbejde og partnerskaber med USA, Rusland og nye rumnationer kan være med til at fremme en styrket europæisk rumindsats.

En europæisk rumpolitik foreslås implementeret i to overordnede faser. Fase 1 (2004-2007) vil omfatte implementering af aktiviteter inden for rammerne af rammeaftalen mellem ESA og EF. Indholdet af fase 2 fra 2007 og fremefter fastlægges senere.

Europa-Parlamentet og Rådet opfordres til at drøfte den handlingsplan, der præsenteres i meddelelsen. Planen vil blive gennemført i tæt samarbejde med medlemsstaterne, ESA og ESA's medlemsstater, andre internationale organisationer og den private sektor. Kommissionen vil i begyndelsen af 2005 rapportere om udviklingen og agter at stille forslag til en forvaltningsordning og til dækning af finansieringsbehov med henblik på etablering af en operationel kernekapacitet i GMES-systemet senest i 2008.

3. Europa-Parlamentets udtalelse

Europa-Parlamentets udtalelse foreligger endnu ikke.

4. Høring i Danmark

Hvidbogen har været sendt i høring i EF-specialudvalget for forskning.

Følgende svar er indkommet:

Aarhus Universitet finder det særdeles positivt, at EU styrker sit engagement i rumområdet. Universitetet er enig i, at Hvidbogen fremhæver Europas styrkeposition inden for rumområdet, og at den lægger vægt på en styrket indsats, ikke mindst af hensyn til europæisk rumindustri. Europæisk rumvidenskab har stor relevans, men der er alvorlige finansielle problemer, som også har betydning i dansk sammenhæng.

Hvidbogen anbefaler kraftige forøgelse af budgetterne for rumaktiviteter, specielt inden for det videnskabelige program, hvilket bør støttes fra dansk side ved den kommende ministerkonference på grund af stærke danske interesser i Ed-dington-missionen. Missionen, som har meget stor dansk interesse, er blevet aflyst af finansielle grunde. Der advares mod, at Mars-missionerne, som i ESA-sammenhæng er knyttet til Aurora-programmet, styrkes på bekostning af det generelle videnskabelige program. Hvidbogen anbefaler mekanismer som "rumkuvøser" for at styrke de små og mellemstore virksomheders kompetenceudvikling. Aarhus Universitet peger i denne forbindelse på, at en styrkelse kunne ske gennem nationale rumprogrammer.

Ministeriet for Videnskab,
Teknologi og Udvikling

Danmarks Tekniske Universitet (DTU) noterer med tilfredshed, at hvidbogen anbefaler en stærkere satsning på rumfart og rumteknologi. Dette falder i tråd med DTU's opfattelse af områdets vigtighed, både som et forskningsområde i sig selv og som et område, der virker som en katalysator for interessen for ingeniørvidenskab og teknologi i bredere forstand. Specifikt noterer DTU, at hvidbogen anbefaler en satsning på Jordobservationsprogrammet GMES og på rumteknologi, som begge i en årrække har været væsentlige forskningsfelter på DTU.

Hvidbogens anbefalinger angående uddannelses- og formidlingsfremmende aktioner med henblik på at tiltrække yngre mennesker til området falder helt i tråd med DTU's egne ønsker om en øget satsning på uddannelsesprogrammer inden for rumfart.

DTU bemærker med stor tilfredshed, at der specifikt peges på mulighederne for små og mellemstore virksomheder. Dette falder fint i tråd med de muligheder, DTU ser for danske bidrag på innovationsområdet.

Forskningsrådene. Statens naturvidenskabelige Forskningsråd, Statens teknisk-videnskabelige Forskningsråd og Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd er enige i, at en satsning på rumforskning er meget vigtig for den økonomiske, tekniske og videnskabelige udvikling i Europa. Rådene efterlyser en mere klar overordnet vision for europæisk rumpolitik og en mere offensivt formuleret plan for de fremtidige aktiviteter især efter annonceringen af de amerikanske visioner på rumområdet.

Rådene finder generelt, at forskningsindholdet burde være mere fremtrædende. Rådene vurderer, at der i Hvidbogen foreslås afsat meget begrænsede midler til de videnskabelige aspekter med risiko for, at den europæiske indsats vil blive yderligere marginaliseret inden for de kommende 20 år i forhold til den storstilede amerikanske indsats.

Rådene anbefaler på den baggrund, at der fra dansk side kræves en væsentlig finansiell styrkelse af de videnskabelige aspekter samt en mere konkret beskrivelse af de forskningsmæssige visioner.

Københavns Universitet hæfter sig ved, at Hvidbogen ikke kun vedrører forskning/rumforskning, men omfatter alle relevante aspekter ved en europæisk rumpolitik, og at den har fokus på rumpolitikken som en løftestang for økonomisk vækst. En dansk tilslutning til ESA-delen af Global Monitoring for Environment and Security (GMES) vil være et rigtigt og særdeles velkomment signal i det danske rummiljø. GMES vil blive brugt til opbygning af et Europæisk partnerskab inden for overvågning for at fremme en bæredygtig udvikling. Konsekvensen af de foreslåede anbefalinger er en integrering af de rumbaserede tjenester i den danske overvågning, hvor de vigtigste er miljø, hav, ressourcer og meteorologi.

Syddansk Universitet finder, at det er hensigtsmæssigt at samle de nationale forsknings- og industriinteresser i en europæisk rumpolitik, ligesom universitetet hilser det velkomment, at der fokuseres på forskeruddannelse inden for området.

Ministeriet for Videnskab,
Teknologi og Udvikling

5. Statsfinansielle og lovgivningsmæssige konsekvenser

Afhængig af i hvilket omfang Hvidbogens anbefalinger følges vil implementeringen af en europæisk rumpolitik kunne medføre ekstraudgifter på EU's budget, ligesom det nationalt vil kunne medføre merudgifter.

6. Nærhed og proportionalitet

I lyset af, at ingen medlemslande selv er i stand til at opretholde en rumindsats og rumpolitik på et tilstrækkeligt niveau, anses nærheds- og proportionalitetsprincippet for opfyldt.

7. Forelæggelse i Folketingets Europaudvalg

Hvidbogen blev forelagt Europaudvalget til orientering forud for møde i Konkurrenceevnerådet den 26. november 2003.

GMES

Resumé:

GMES-initiativet (Global Monitoring for Environment and Security) vedrørende global miljø- og sikkerhedsovervågning skal skaffe beslutningstagerne i Europa den globale og regionale overvågningskapacitet, der skal til, for at EU kan nå sine politiske mål på en lang række områder som Europas miljøpolitiske forpligtelser, på EU's eget territorium og globalt, politikområder som f.eks. landbrug, regionaludvikling, fiskeri, transport. I en tid, hvor beherskelsen af informationer har geostrategisk betydning, er der foretaget og foretages der stadig ukoordinerede investeringer på forskellige niveauer for at udvikle overvågningsteknologi og datasystemer. Målet med GMES er at samordne både eksisterende og nye teknologier og systemer, så de bedre dækker en struktureret efterspørgsel efter informationer fra europæiske, nationale, regionale og lokale beslutningstagere og brugere. GMES er rettet mod de (potentielt fælles) behov hos offentlige myndigheder på forskellige politikområder.

Ministeriet for Videnskab,
Teknologi og Udvikling

1. Baggrund

GMES-konceptet blev udformet første gang i 1998 og fik i 2001 tilslutning fra ministerrådene for EU og Den Europæiske Rumorganisation (ESA). I sin meddelelse til EU-topmødet i Göteborg, 2001, opfordrede Kommissionen til, "at der senest i 2008 oprettes en europæisk facilitet for global miljø- og sikkerhedsovervågning", således at man ville blive i stand til at indsamle, fortolke og udnytte data og informationer til støtte for en politik for bæredygtig udvikling. Ved tilrettelæggelse af de organisatoriske rammer for GMES skulle der tages fuldt hensyn til erfaringerne fra Galileo-projektet.

I den indledende periode fra 2001 til 2003 gennemførte Europa-Kommissionen og ESA i fællesskab en række sonderende aktiviteter (på grundlag af Kommissionens handlingsplan for GMES, 2001-2003). Betydningen af GMES fremhæves bl.a. i hvidbogen om europæisk rumpolitik.

Retsgrundlaget er Traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab (særlig artikel 71, 95, 170, 171 og 1274), Europa-Parlamentets og Rådets afgørelse af 27. juni 2002 om Det Europæiske Fællesskabs sjette rammeprogram for forskning, teknologisk udvikling og demonstration samt Rammeaftale mellem EF og ESA.

På Konkurrenceanråds møde den 11. marts 2004 vil der blive en første udveksling af synspunkter på Kommissionens meddelelse om opbygning af en GMES-kapacitet frem til 2008.

2. Indhold

Kommissionen har tre formål med meddelelsen: 1) at fastholde de vigtigste erfaringer fra initiativets indledende fase og at udpege de kommende udfordringer, 2) at fastlægge, hvordan en GMES-kapacitet kan være etableret senest i 2008, herunder en styringsstruktur og en finansieringsstrategi, 3) at fremlægge en handlingsplan for den kommende periode (2004-2008).

GMES-initiativet er nu modent til at gå videre til udviklings- og gennemførelsesfasen, hvor der gradvis etableres operationelle tjenester på forskellige områder. GMES giver mulighed for at stimulere den økonomiske vækst ved oprettelse af nye værdiforøgende tjenester. Derfor har Kommissionen udvalgt dette initiativ som et af "quick start" projekterne i det europæiske vækstinitiativ.

Den kommende tids vigtigste udfordringer vil bl.a. være forbedringer af informationsgrundlaget på politikområder som miljø, landbrug, regionaludvikling, fiskeri, transport, miljøpolitikken i forhold til tredjelande, en bedre koordinering samt flere midler for at udfylde de nuværende huller. Som eksempler på, hvor GMES kan være til nytte nævnes

- Forebyggelse af jordskælv, vulkanudbrud, jordskred, som påfører samfundet store omkostninger i form af tab af liv og ejendom.
- Forebyggelse af luftforureningsbetingede sundhedsproblemer
- Bæredygtig forvaltning af ressourcerne og miljøet, som er nødvendig for at gøre det muligt at leve med følgerne af klimaændringerne.

Ministeriet for Videnskab,
Teknologi og Udvikling

Kommissionen stiler mod oprettelse af en GMES-kapacitet senest i 2008. Gennemførelsesperioden for GMES falder sammen med udviklingen af den satellit-baserede infrastruktur for navigation og positionsbestemmelse, Galileo, som vil være klar fra 2008 og fremefter. Det vil blive sikret, at de to systemer kan fungere sammen, så brugerne kan få tilbud om indbyrdes supplerende tjenester.

Kommissionen beskriver herefter detaljeret opbygningen af GMES' kernekapacitet, som bygger på fire indbyrdes forbundne komponenter:

- Tjenester til opfyldelse af brugernes, herunder politikudviklernes, behov (eksempelvis indsamling om viden om det globale miljøes tilstand og udvikling),
- Observationer fra rummet,
- In-situ-observationer, herunder fra fly,
- Kapacitet til dataintegration og informationsforvaltning.

En vellykket gennemførelse af GMES forudsætter, at erhvervslivet inddrages aktivt, og at man er særlig opmærksom på små og mellemstore virksomheder og tjenesteudbydere.

Til udviklingen af en stærk europæisk GMES-kapacitet bliver der behov for at mobilisere ekspertise og kompetence, der findes i erhvervslivet, forskningsinstitutter, den akademiske sektor og statslige organisationer. Det er nødvendigt at fastholde omfanget af de ressourcer, der på nuværende tidspunkt er til rådighed for forskning og teknologiudvikling, både på europæisk og nationalt plan, inden for alle områder af relevans for GMES.

Om dobbelt anvendelse af GMES anfører Kommissionen, at de observationer og informationer, som der er behov for i forbindelse med redningsindsatser under oversvømmelser, skovbrand, jordskælv, industrikatastrofer eller terroranslag mod civile, ofte også kan fremskaffes ved brug af udstyr, som oprindeligt udelukkende er konstrueret til militære formål. Ægte dobbelt anvendelse indebærer, at civile og militære brugere er fælles om kapacitet og dataproduktion.

Om det globale perspektiv anfører Kommissionen, at GMES-tjenester og GMES-observationssystemer bliver et middel til at gøre Europa førende inden for global miljøovervågning. Internationalt samarbejde særlig inden for landbrug, vandressourcer, have, atmosfære og civil sikkerhed nævnes.

Til styring af GMES-kapaciteten forslås et rådgivende organ (GMES-råd) og et GMES-partnerskab. GMES-rådet vil få repræsentanter for EU's medlemslande, Kommissionen, ESA, Det Europæiske Miljøagentur og andre relevante EU-agenturer samt for brugere, erhvervsliv, tjenesteudbydere, forskningsorganisationer og akademiske institutioner. Kommissionen opfordrer endvidere til etablering af et GMES-partnerskab, som skal fremme strategi for udviklingen og udbygningen af GMES-kapaciteten.

GMES vil blive forvaltet efter reglerne i den rammeaftale, der i 2003 blev indgået mellem EF og ESA. På kort sigt vil Kommissionen i partnerskab med ESA nedsætte en midlertidig GMES-struktur i form af et "Programkontor for GMES". Resultaterne af Programkontorets arbejde vil blive forelagt i en rapport til Europa-Parlamentet og Rådet i begyndelsen af 2005.

Ministeriet for Videnskab,
Teknologi og Udvikling

Om finansieringsstrategien anfører Kommissionen, at Fællesskabets midler kommer til at spille en hovedrolle for GMES. Disse midler har til formål at tilføre projektet europæisk nytteværdis og dermed supplere medlemsstaternes egne bidrag. I perioden 2004-2006 kan der rådes over midler inden for rammerne af EU's finansielle overslag (2000-2006). Mellem 2004 og 2006 vil tilvejebringelsen af de forskellige komponenter i GMES-systemets kernekapacitet blive finansieret under det sjette rammeprogram og under ESA-programmet GMES Services Element. Fra 2007 og fremefter afhænger finansieringen af EU's fremtidige finansielle overslag. Det at GMES er medtaget blandt "quick start"-projekterne kan også åbne mulighed for støtte fra EIB. Det er tanken, at nogle af GMES-tjenesterne bliver i hvert fald delvis økonomisk selv bærende.

I løbet af 2004 vil der blive gennemført analyser af finansieringsmekanismer, særlig i samarbejde med Den Europæiske Investeringsbank, for at udforske mulighederne for at tiltrække private investeringer, og således at der kan stilles forslag om en helhedsstrategi for finansieringen efter 2006.

3. Europa-Parlamentets udtalelse

Europa-Parlamentets udtalelse foreligger endnu ikke.

4. Høring i Danmark

Meddelelsen er blevet behandlet i EF-Specialudvalget for forskning. De i specialudvalget repræsenterede organisationer havde ingen bemærkninger.

5. Statsfinansielle og lovgivningsmæssige konsekvenser

Såfremt Danmark vælger at deltage i samarbejdet, vil det få finansielle konsekvenser.

6. Nærhed og proportionalitet

I lyset af, at ingen medlemslande selv er i stand til at gennemføre overvågningsopgaver af de nævnte dimensioner, anses nærheds- og proportionalitetsprincippet for opfyldt.

7. Forelæggelse i Folketingets Europaudvalg

Meddelelsen har ikke tidligere været forelagt for Europaudvalget.

Ministeriet for Videnskab,
Teknologi og Udvikling